

Verksamheten i Europeiska unionen under 2014

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet beslutade den 12 mars 2015 att ge bl.a. utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2014/15:65 Verksamheten i Europeiska unionen under 2014 och över motioner som väckts med anledning av skrivelsen i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet har beslutat att yttra sig över skrivelsen i de delar som berör utskottets beredningsområde och över motion 2014/15:3044 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkandena 63–67.

Utbildningsutskottet föreslår att utrikesutskottet avstyrker de nämnda motionsyrkandena och lägger skrivelsen till handlingarna i de berörda delarna.

I yttrandet finns två avvikande meningar (SD).

Utskottets överväganden

Horisont 2020

Skrivelsen

EU:s ramprogram för forskning och innovation för perioden 2014–2020, Horisont 2020, antogs i ett ordinarie lagstiftningsförfarande i slutet av 2013 och började gälla den 1 januari 2014 (se fakta-PM 2011/12:FPM69). Horisont 2020, som även omfattar Euratom (kärnforskning) och Europeiska institutet för innovation och teknik (EIT), är världens största forskningsprogram och den tredje största posten i EU-budgeten med knappt 80 miljarder euro 2014–2020. Huvudprincipen för tilldelning av medel ur ramprogrammet för forskning och innovation är att i öppna utlysningar och full konkurrens välja ut de projektansökningar som visar mest excellens jämte nytta och genomförandekvalitet.

Svenska aktörer har varit framgångsrika i tidigare ramprogram, vilket därför gett ett positivt finansiellt återflöde för Sverige. I de första utlysningarna under 2014 var beviljandegraden för svenska aktörer fortsatt god. Sveriges medverkan till att Horisont 2020 genomförs väl sker framför allt genom arbetet i programkommittéerna och framtagandet av dess tvååriga arbetsprogram. Representanter för Regeringskansliet och myndigheter ingår i programkommittéerna som leds av kommissionen.

Under 2014 inleddes förhandlingar om arbetsprogrammet för 2016–2017 i alla programkommittéer under Horisont 2020. Beslut förväntas fattas under 2015.

Motionen

I kommittémotion 2014/15:3044 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 63 framhåller motionärerna att Horisont 2020 är ett mycket stort och omfattande program som syftar till en gemensam utbildningspolitik för Europa. Programmet ska enligt motionärerna styra utbildningsväsendet på ett mycket omfattande sätt och berör sådana saker som att skolelever kommer efter i sin utbildning samt åtgärder mot att vissa elever hoppar av gymnasiet. Vidare understryker motionärerna att de anslagna forskningsmedlen i Horisont 2020 inte ska överföras till tredjeländer. Motionärerna betonar att EU:s forskningsmedel som finansieras av medlemsländernas EU-avgift ska stanna inom EU.

I yrkande 64 anför motionärerna att de enskilda utbildningsanstalterna ska få styra mer över de medel som anslås för Horisont 2020.

I yrkande 65 understryker motionärerna att medlen inom Horisont 2020 i större omfattning ska fördelas efter excellens, dvs. på de främsta forskningscentrumen, för att få bästa möjliga resultat för avsatta medel.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att inom forsknings- och utbildningsområdet har flera viktiga processer inom det europeiska samarbetet ägt rum under 2014. Bland annat har EU:s nya ramprogram för forskning och innovation Horisont 2020 och EU:s program för utbildning, ungdom och idrott (Erasmus+) börjat gälla. Dessa är enligt utskottets uppfattning mycket viktiga för Europas framtida utveckling både socialt och ekonomiskt och bidrar till Europa 2020-strategin. Utskottet har aktivt följt och kommer att fortsätta att följa utvecklingen inom dessa frågor.

Utskottet vill vidare understryka att Horisont 2020 är EU:s ramprogram för forskning och innovation för perioden 2014–2020 och att det inte avser utbildningsområdet, vilket framförs i motionen.

När det gäller motionsyrkandet om samarbete med tredjeländer inom Horisont 2020 kan utskottet konstatera att internationellt samarbete är av mycket stor betydelse för forskningsprogrammet. Av rådets beslut den 3 december 2013 om inrättande av det särskilda programmet för genomförande av Horisont 2020 (2013/743/EU) framgår bl.a. följande. Internationellt samarbete med partner i tredjeländer är nödvändigt för att på ett effektivt sätt uppnå många av de särskilda målen i Horisont 2020, i synnerhet de som rör unionens utrikes- och utvecklingspolitik och internationella åtaganden. Detta gäller alla samhällsutmaningar av gemensam karaktär som tas upp i Horisont 2020. Internationellt samarbete är också viktigt för att spets- och grundforskningen ska kunna dra nytta av fördelarna med framväxande vetenskap och tekniska möjligheter. Att främja forskarnas och innovatörernas rörlighet på internationell nivå är därför avgörande för att stärka det globala samarbetet. Åtgärder på internationell nivå är också viktiga för att öka den europeiska industrins konkurrenskraft genom att främja införandet och utbytet av ny teknik.

Utskottet vill vidare framhålla att de associerade länderna (Island, Norge, Albanien, Bosnien och Hercegovina, Makedonien, Montenegro, Serbien, Turkiet, Israel, Moldavien, Schweiz, Färöarna och Ukraina) deltar på samma villkor som EU:s medlemsstater i Horisont 2020 och därmed även bidrar till Horisont 2020:s budget. Utöver detta är ca 130 utvecklingsländer automatiskt berättigade till forskningsfinansiering om deras ansökan godkänns. Övriga industrialiserade länder och tillväxtländer kan vara berättigade till forskningsmedel under särskilda exceptionella villkor (rådets beslut av den 3 december 2013 [2013/743/EU]).

Utskottet framhåller i utlåtande 2010/11:UbU15 Grönbok om ett gemensamt strategiskt ramverk för EU:s finansiering av forskning och innovation bl.a. att europeiska och internationella samarbeten är avgörande både för den nationella och den europeiska forskningens utveckling, och därigenom för Europas utveckling (bet. 2010/11:UbU15 s. 8–9). Vid behandlingen av liknande motionsyrkanden under det förra riksmötet påminde utskottet om att internationellt samarbete är av central betydelse för att uppnå många av målen i Horisont 2020 och att det är nödvändigt att Europa deltar i och underlättar samarbeten med länder utanför EU för att forskningen ska vara konkurrenskraftig och

kunna främja kunskapsutveckling och tillväxt (yttr. 2013/14:UbU3y s. 3–5). Utskottet kan inte nog understryka att internationellt samarbete är centralt för att uppnå många av målen i Horisont 2020.

När det gäller motionsyrkandena om fördelningen av forskningsmedel vill utskottet för det första understryka att svenska forskare har varit mycket framgångsrika när det gäller ansökningar om forskningsmedel från EU:s forskningsprogram. Enligt statistik från Verket för innovationssystem (Vinnova) beviljades svenska aktörer totalt 1,7 miljarder euro under EU:s tidigare forskningsprogram, det sjunde ramprogrammet, som löpte under åren 2007–2013. Sverige var under det sjunde ramprogrammet bland de tio mest framgångsrika länderna i termer av beviljade anslag och mottog motsvarande runt 4 procent av ramprogrammets fördelade medel. Räknat utifrån befolkningsstorlek var Sverige 2014 det femte framgångsrikaste landet på listan över beviljade anslag per capita (Vinnova, Årsbok 2014, Svenskt deltagande i europeiska program för forskning och innovation, VA 2015:01). EU:s forskningsprogram var, som exempel, 2011 den näst största offentliga finansiären av svensk forskning efter Vetenskapsrådet (Vinnova, Sveriges deltagande i sjunde ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling – lägesrapport 2007–2012, VA 2013:15). I de första utlysningarna från Horisont 2020 under 2014 har beviljandegraden för svenska aktörer varit god (skr. 2014/15:65 s. 194).

För det andra kan utskottet konstatera att frågan om fördelning av medel utifrån excellens är en ledstjärna för hur medlen inom Horisont 2020 fördelas. Av rådets beslut av den 3 december 2013 (2013/743/EU) framgår bl.a. att Europeiska forskningsrådet (EFR) kommer att främja spetsforskning i världsklass. Det framgår vidare att EFR särskilt ska prioritera stöd till de bästa nya forskarna med de bästa idéerna, för att hjälpa dem att bli självständiga genom att tillhandahålla lämpligt stöd i det kritiska skedet när de ska inrätta eller konsolidera ett eget forskarlag eller forskningsprogram. Det understryks dessutom att målet är att helt och fullt utnyttja potentialen hos Europas samlade kompetens och se till att fördelarna med en innovationsdriven ekonomi både maximeras och sprids vida omkring i EU i enlighet med principen om excellens.

Utskottet vill betona att principerna för hur medel fördelas från Horisont 2020 är väl avvägda och skapar förutsättningar för excellent forskning. Utskottet vill även påminna om att Sverige i förhandlingarna om upprättandet av Horisont 2020 verkade för en förenkling av ersättningsreglerna i programmet och att Sverige även i fortsättningen har mycket goda möjligheter att få ta del av medlen inom Horisont 2020.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser utskottet att det inte behövs några åtgärder med anledning av motionsyrkandena och föreslår att utrikesutskottet avstyrker motion 2014/15:3044 (SD) yrkandena 63–65.

EU:s program för utbildning, ungdom och idrott (Erasmus+)

Skrivelsen

År 2014 var det första året i Erasmus+ sjuåriga programperiod. Programmet omfattar de aktiviteter som tidigare täcktes av Programmet för livslångt lärande, Ung och Aktiv i Europa, ett antal program inom högre utbildning som omfattar samarbeten med tredjeländer, som Erasmus Mundus, Tempus, Alfa och Edulink samt ett nytt idrottsprogram och Jean Monnet-programmet.

Inom Erasmus+ kan medel sökas för följande tre typer av aktiviteter (gäller dock inte Jean Monnet och idrottsområdet) som alla ska bidra till målen i Europa 2020-strategin:

1. individuell lärandemobilitet
2. samarbete för innovation och goda exempel
3. stöd till policyreformer.

Erasmus+ innehåller även ett initiativ kallat studielånggarantin som ska främja mobilitet inom högre utbildning, på avancerad nivå (master). EU ska stå som ekonomisk garant till banker som i sin tur ska förmedla studielån för programmobilitet på masternivå. Denna möjlighet ges för första gången under 2015.

Den totala budgeten för programperioden 2014–2020 är ca 14,7 miljarder euro.

Motionen

I kommittémotion 2014/15:3044 av Julia Kronlid m.fl. (SD) yrkande 66 anför motionärerna, som det får förstås, att ekonomiska satsningar på Erasmus+ inte ska gå till länder som inte är med i EU och som inte är med och finansierar EU:s budget.

I yrkande 67 framhåller motionärerna, som det får förstås, att Erasmus+ inte ska innehålla aktiviteter på utbildningsområdet som lämpar sig bäst att utföra på nationell nivå.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet klargöra att programmet Erasmus+ är en del av EU:s instrument på utbildningsområdet, som bl.a. syftar till att främja rörlighet, projektsamarbete och stöd för policyreformer inom utbildningsområdet. Utskottet vill också påminna om att EU-samarbetet på utbildningsområdet enligt fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (artikel 2.5 och 6) inte ska omfatta harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning, men att unionen har befogenhet att stödja, samordna eller komplettera medlemsstaternas åtgärder.

När det gäller motionsyrkandet om att satsningar inom Erasmus+ inte ska gå till länder som inte är medlemmar i EU kan utskottet konstatera att en stark internationell dimension är en viktig komponent av Erasmus+. I rådets beslut

av den 11 december 2013 om inrättande av ”Erasmus+” (2013/1288/EU) framhålls nämligen att den starka internationella dimensionen väntas bidra till att förbättra kvaliteten på den europeiska högre utbildningen i strävan att nå de bredare målsättningarna i den strategiska ramen för europeiskt utbildnings-samarbete, göra unionen till ett attraktivt studiemål och främja förståelsen mellan människor. Den internationella dimensionen väntas även bidra till en socioekonomisk utveckling i partnerländer och en hållbar utveckling av den högre utbildningen i dessa länder.

Utskottet vill därutöver framhålla att utvärderingar av tidigare EU-program inom utbildningsområdet har visat att en stark internationell dimension har gett positiva effekter i EU:s medlemsstater genom att bl.a. lösa hinder för internationaliseringen av utbildning i Europa, bidra till en bättre rörlighet för akademiker och höja synligheten för universitet och högskolor. Programmen har även bidragit till positiva effekter bland deltagande individer, såsom förbättrade språkkunskaper och främjande av solidariska värderingar. Utskottet kan också konstatera att svenska studenter och akademiker har dragit betydande nytta av tidigare EU-program inom utbildningsområdet. Exempelvis deltog under läsåret 2012/13 ungefär 17 000 svenska studenter i högskoleutbildningar i andra europeiska länder, varav ca 3 100 studenter åkte ut inom ett EU-program (Universitetskanslersämbetet och Statistiska centralbyrån, Statistiska meddelanden, UF 20 SN 1302).

När det gäller motionsyrkandet om att Erasmus+ inte ska befatta sig med förslag inom utbildningsområdet som bäst är lämpade att lösa på nationell nivå kan utskottet konstatera att Erasmus+ enligt rådets beslut om inrättande av programmet (2013/1288/EU) enbart ska stödja de insatser och den verksamhet som har ett potentiellt europeiskt mervärde och som bidrar till uppnåendet av programmets allmänna mål. De allmänna målen inom utbildningsområdet är att bidra till uppnåendet av målen i Europa 2020-strategin, den strategiska ramen för europeiskt utbildningssamarbete och hållbar utveckling av den högre utbildningen i partnerländer. Det framgår även att det europeiska mervärdet hos programmets insatser och verksamheter framför allt ska säkerställas genom att insatserna är av gränsöverskridande karaktär, kompletterar och skapar synergier med andra program och strategier på nationell nivå, unionsnivå och internationell nivå samt bidrar till en effektiv användning av unionens verktyg för öppenhet och erkännande.

Vidare kan utskottet konstatera att utskottet vid subsidiaritetsprövningen av kommissionens förslag om Erasmus+ den 17 januari 2012 fann att förslaget inte strider mot subsidiaritetsprincipen. Utskottet står fast vid denna bedömning.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser utskottet inte att det behövs några åtgärder med anledning av motionsyrkandena och föreslår att utrikesutskottet avstyrker motion 2014/15:3044 (SD) yrkandena 66 och 67.

Stockholm den 16 april 2014

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (FP), Camilla Waltersson Grönvall (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Jabar Amin (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Daniel Riazat (V), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S) och Robert Stenkvist (SD).

Avvikande meningar

Horisont 2020 (SD)

Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD) anför:

Vissa delar av Horisont 2020 är öppna för tredjeländer, som alltså får ta del av EU-avgiften. Generellt ska EU:s forskningsmedel stanna inom EU. Hela 36 miljarder euro ska satsas på sociala utmaningar, och hela programmet är budgeterat till 80 miljarder euro, vilket är en enorm kostnad. Horisont 2020 innehåller många bra reformer och förslag, men en del av dessa genomförs bäst på nationell nivå. Kostnaderna som är beräknade för detta stora program är direkt oacceptabla. Vi anser att satsningar enbart ska göras på excellens, dvs. på de främsta forskningscentrumen, för att få bästa möjliga resultat för avsatta medel.

Vi anser mot den bakgrunden att utrikesutskottet bör tillstyrka motion 2014/15:3044 yrkandena 63–65.

Erasmus+ (SD)

Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD) anför:

Erasmus+ innehåller delvis samma problem som Horisont 2020. Medel ska enligt programmet slussas från EU:s budget till länder som inte är med i EU och som inte är med och finansierar EU:s budget. Dessutom innehåller Erasmus+ en lång rad aktiviteter som bäst utförs på nationell nivå.

Vi anser mot den bakgrunden att utrikesutskottet bör tillstyrka motion 2014/15:3044 yrkandena 66 och 67.